

PESTI LEVELEK

Hogy tört ki a forradalom?

Hock János hazafelé készülődött az Astóriából; este hét óra felé járt az idő, a józsefvárosi plébánián megszokták, hogy a plébános ur otthon vacsorázik.

Előzőleg egész délután együtt ült a Nemzeti Tanács Hock János elnöklése alatt. Meghányták-vetették az előző nap eseményeit. A pesti rendőrök jelentkezését a Tanács szolgálatára. A délután folyamán rossz hírek érkeznek a Zrínyi-utcából. A forradalmi rendőrök egymásután jelentik, hogy a főkapitány igyekszik megakadályozni a rendőrség megbontását. Hátha gyakorlott keze megtalálja most is a tegnapi fogadalmat tett pesti rendőrök torkát szorítani, hogy beléjük fojtsa a lelkesedés szufláját?

Komor hangulatban folyt le a délutáni ülés.

Károlynak sincs jó mondanivalója. József főherceg odafent a Várban körülbelül már nádorispánnak képzei magát. (Ez volt megbízása a királytól.) Hadik — bár gyakorlatlan ember — cselekedni kénytelen, ha valami tűz üt ki a városban. Utóvégre ő a miniszterelnök. Felel az ország és a főváros nyugalmaért. Csak az a reménység, hogy jóérzésű hazafi. Tán még sem akasztat, ha erre kerül a sor. A sors kedvezésének mutatkozó körülmény, hogy a minden hájjal megkent Wekerle és a legvégsőre elszánt Tisza félre vannak téve az utból.

Am a hangulat nem változik. Borusan, gondokkal telten oszladozik a délutáni Tanács. Hock a kalocsniját keresi, Purjesz telefonoz a szerkesztőségbe, hogy mindjárt ott lesz.

Ekkor két postatiszt jelentkezik az Astória portásánál. Hock elnök urat keresik.

A portás ügyes, lelkes ember. Négy esztendei katonáskodás után néhány napja került vissza hivatalába. Rajong a forradalomért. A postatisztetektől hirtelen a távozni készülő Hock és Purjesz elé állítja.

A postatiszték röviden közlik a Nemzeti Tanács elnökével, hogy a pesti postások és telefonosok ma este gyűlést tartanak. A régi postás-elnököt akarjuk megbuktatni. Új forradalmi irányba terelnék a gyülekező postásokat, ha a Nemzeti Tanács segítséget adna.

Hock Purjeszt kéri fel, hogy legyen segítségére a postásoknak, akik a rendőrök példáját akarják utánozni.

Purjesz kifejti, hogy Hocknak a személye varázs-hatással lesz az ingadozó postatiszték gyűlésében.

— Hol van a gyűlés?

— Rákóczi-ut 30.

Gyalog indulnak el. Most már hiába várja a vacsora Hockot a józsefvárosi plébánián. (Majd csak éjjelfelé eszik egy kis tokányt az Astória konyhájáról.) Purjeszt a szerkesztőségben hasztalan keresik munkatársai: október 30-ika van. Komor felhők lógnak a Rákóczi-ut felett. A gázlángok kimerült arcu, fáradt léptű járókat mutatnak. Egy halálra kintzott város, amelynek az idegei sem éreznek. Gyötrött, keserű emberek ecelesen mosolyognak, mikor a forradalomról hallanak. Ugyan ki csinálja itt meg a forradalmat? Legyintenek s tovább mennek. A pesti polgár cipője, amelyet furtanggal és hatósági jeggyel vett el a fogvicsorgató susztertől: egykedvűen tapossa a sarat. A bérházak ablakai mögött bágyadtan pislog a családi lámpás. Vajjon érdemes még élni? — kérdezi a hunyorgó láng a lesóványodott családoktól. Egyik-másik bolti ablakában bolondos Mikulás-figurák. Fehér szakállu bábuk, piros köntösben ördögök. Milyen furcsa, hogy az emberek nem felejtik el a napot, amikor ajándékot kell venni? Rongyos öregasszony lerongyolódott gyermekei társaságában

és segédletével kínálja az estilapot. A villamos kocsi felmászik az utas, mint egykor az Ararát hegyére tolongott az emberiség a vízőn elől. Színházba mennek fehérszoknyás nők, egész délután fésülködtek, bizonyosan tiszta fehérműt vettek, kezüket megmosták, ruhájukat beillatosították. Az élet megy itt, a régi élet; nyomorultán, kábán, koldusan; kifestii arcát estére, mint egy megöregedett színész, aki még remél... Hátha felhangzanak még egyszer az egykori flóták, hegedűk? Csenevész bolti-lány a Belváros felől szorgalmasan rakkosgatja egymás mellé cipőit, nem sűti le szemét a vérmes-arcu kupec elgondolkozó tekintete előtt. Kipomádézott, vállalkozóan csinosított cigányzenészek hangolják hangszereiket a kávéházak üvegablakai mögött. Bőrkabátos vidéki tétován bámul a Sip-utca felé eltűnő nőárny után. Minden járóknak más és más gond a kalapja alatt. Unalom és szegénység fakó fotografái, élvezetvágy mekegő bakkecskéi, távoli reménységek báránylehői és aznapi sikerek virágbukétái találhatók a kalapok alatt. Nem gondol itt senki a néhány óra múltán felzendülő forradalomra. Legfeljebb kését szorongatja az éhező a gazdagok gondtalan lustái után.

Ezen az estén történt, hogy a postások és telefonosok gyűlésén a józsefvárosi plébános megeskette a jelenlevőket, hogy a Nemzeti Tanács parancsainak engedelmeskednek.

Hock János beszélt nekem, hogy nem is gondolt előzőleg az eskü kivételére ebben a gyűlekezetben. Csak néhány felvilágosító és biztató szót akart mondani az elégedetlen postásoknak. Beszélt szokott gesztusaival és tárogatóhangján.

— Valami ihlet szállott meg... Valamely kimagyarázhatatlan érzés jelentkezett bennem, amikor elhatároztam magam, hogy felesketem a gyűlekezetet a Nemzeti Tanácsra. No hát próbáljuk meg.

A telefonos nők, a postás-hölgyek szinte felsikoltottak a boldog örömtől, amikor a papa esküjüket kívánta. Magasra emelték a kezüket, a hangjuk áradt, a szemük lobogott és szinte magukon kívül ismételték a fogadalmi-escüt Hock János után, amelyet egy papirlapról olvasott fel. Zúgott, visított, szinte lángba borult a postások gyülekező-terme. Az eskü úgy hangzott, mint a jövő élet minden reménysége, mint az újjászületés. Vége e percben a régi nyomorult életnek, a hervasztó bajnak, az életen rágódó keserűségnek, szívsiibbasztó boldogtalanságnak, rabszolgaságnak. Esküdtek, esküdtek, mint a hajótöröttek, hogy újonnan kezdenek mindent az életükkel. Esküdtek, mintha a pokol tornácából menekülnének meg letett fogadalmukkal. Hangosan, kiáltva, a vérpad és a megsemmisülés elszántságával esküdtek e szegény szürkeszoknyás, boldogtalan hivatalnoknők, hogy e perctől kezdve a mindent megváltó tanácsnak engedelmeskednek.

Hock, a leggyakorlottabb szónok, kábultan nézett szét a vérpirossá lett teremben. A szemek gyujtogattak, a hangok tüzcsovát hajítottak az arcokon a másvilág fénye... Ilyen szónoki sikere még soha sem volt.

Hullámozott, gyűrűzött, kavargott körülötte a vihar; magosra emelkedett az ezeregyéjszakai szellem, amelyet a halász palackjából kiszabadított. A józsefvárosi plébános még burkozó is elfelejtett ezen a gyűlésen. Csak állt megmerevedve, mint aki előtt a tenger nyílt meg.

A forradalom tengere.

Látnoki szemével már látta az égig emelkedő hullámokat, amelyek elborítják egyszerre a régi Magyarországot. Mintha ebben az esti órában érkezett volna ide Budapestre az a végtelen és meg nem állítható áramlás, amely hatalmasabb a tengerek Golf-áramánál, a forra-

dalom szele, amely ismeretlen helyről indult el e csillagtesten, amelyről száz és néhány esztendő előtt azt mondta Mirabeau, hogy „körülutazza a világot”. Honnan jött a szél, amely egyszerre fölrázta, megragadta, kicserélte, önmagukban megforgatta ezeket a szegény hivatalnokokat, akik végképpen elszegényedve és nélkülözve, a régi kackiás, aranyos postás-zubbonyt ronggyá viselve türték a háboru négy esztendőjét? Merről omlott Pestre e buskomor októbervégi estén a tüzeső, amely reggelre éppen úgy lángba borítja itt a sziveket és az elméket, amint lánggra lobbantotta a postásnőket, telefonos-kisasszonyokat, akik bizonyosan nem gondoltak előzőleg arra, hogy ők vacsora-főzés helyett a forradalmat kiáltják ki és beteg gyermekeik orvosságát elfelejtik beadni, kis lakásuk üresen marad, ágyuk hidegen, álmuk hiába keresi őket keringő madárként ez éjszakán: vissza kell menni, rohanni a főpostára, reggelig dolgozni, táviratokat, telefonjelentéseket elfogni, megcsinálni a forradalom első tényét, elfoglalni a budapesti postát . . . És a tomboló áradásban senkinek sem jutott eszébe, hogy a fejével játszik, a hatalom, ha nem sikerül a terv, vérpaddal fizet. Boldogan, fölesküdvé, egy új világ küldötteiként rohantak el az estében. Szegényes ruhájuk az apostolok köntöse.

Pedig még nagyon kevesen tudták akkor Pesten, hogy a Pó mellől elindultak a hadseregek — hazafelé; hogy Kecskeméten a Kossuth-szoborról kihirdette a köztársaságot egy Szigethy-nevű fiatal ügyvéd.

Pest aludni készült.

Nyolc órát vertek a tornyok a városban. Ennyit mutatott a nagy villamos óra is a budapesti főpostán, amely e perctől kezdve a Nemzeti Tanács hatalmába került. (Mutatvány a Magyar Köztársaság Almanachjából.)

Krúdy Gyula.